

САТИРИКЪТ И КАРИКАТУРИСТЪТ ПЕТЪР БОРСУКОВ – НЕПРЕХОДНАТА ЕМБЛЕМА НА ЕДИН ВЕСТНИК И НА ЕДНА ДЪЛГОЛЕТНА ТРАДИЦИЯ

доц. г-р Лъчезар Георгиев

Таях дълго време тези редове за талантливия великотърновски карикатурист Петър Борсуков, защото и сега, когато го срещна, когато седнем при случайна среща да поговорим за съвместната ни работа във великотърновския окръжен вестник „Борба“ или за днешните реалности, изпитвам неволно страхопочитание и преклонение към неуморния журналист, карикатурист и автор. Познанството ми датира още от есента на 1983 г., когато за пръв път пристъпих като начинаещ журналист през дългите коридори на авторитетното периодично издание – тогава редакцията се помещаваше в продълговатата двуетажна сграда в непосредствена близост до тогавашния окръжен партиен комитет, което пък съвсем не бе случайно. И едни от първите ми срещи бяха със завеждащия икономическия отдел Красимир Петков, с шефа на културния отдел Христо Медникаров, който пък ме заведе в кабинета на Бора – тогава го знаех само по великолепните карикатури, шаржове и остроумни сатирични текстове. Петър Борсуков, едър и внушителен, с леко посребряла коса и ведър израз на лицето, зад което сякаш бе притаена недоизказана мисъл, която навярно щеше да бъде отразена върху макетния лист, се бе надигнал иззад бюрото, излезе напред и ми подаде ръка, каза, че е чел мои статии, после направо ме попита какво ще напиша за страницата за хумор и сатира „Стрела“ – по това време работех в общинския вестник „Устрем“ – Г. Оряховица и често сътрудничих на „Борба“. Обещах и скоро донесох кратки фейлетони и по-къси сатирични материали. Бора ми даваше напътствия, редактираше върху напечатания

от мен текст, съветваше ме как да направя по-интересна и оригинална фразата. Сътрудничеството ни продължи няколко години, и след идването ми на работа в „Борба“. Вече свободно влизах в кабинета, когато имаше какво да представя на завеждащия отдела Борсуков – и все тъй съм го запомнил, приведен над някаква илюстрация или карикатура, или пък чертаещ върху макетната страница разположението на материалите – той си бе и уредник, и оформител, и художник, а заедно с това пишеше под псевдоним текстовете, които трябваше да са находчиви, да заинтригуват читателя, а пък в карикатурите следваше да има находка, закачка, някакъв сюжет. Самият кабинет бе окичен с вече публикувани карикатури, с изрезки от публикации на него и негови сътрудници. Бора си бе сам завеждащ отдел, сам си печаташе текстовете, сам преглеждаше коректурите и държеше връзка с държавната печатница „Димитър Найденов“, където по това време се печаташе вестникът. В месеца дежуреше поне веднъж в печатницата, наглеждаше в метранпажния отдел, във фотоцинкографията и държеше да проследи как ще се експонират щриховите клишета на рисунките, без които рядко излизаше брой на „Борба“. В издаването на седмичното приложение „Стрела“ Бора гледаше да ангажира всеки отдел, имаше колеги, на които разчиташе – от отделите, но като че ли повече от сменните страници, които излизаха за отделните общини – Лясковец, Килифарево, Златарица, Сухиндол, Полски Тръмбеш, Стражица. Разчиташе и на кореспондентите от Елена, Свищов и Павликени.

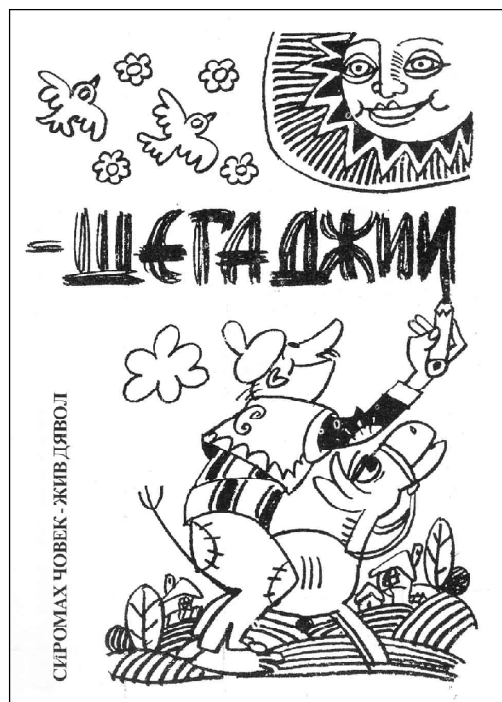
Без многообразните хумористични и сатирични жанрове „Борба“ щеше да изглежда сив и скучен социалистически вестник. П. Борсуков обаче знаеше какво да търси – на първо място той откриваше даден автор за сътрудник и сетне му възлагаше да напише нещо, свързано с конкретно събитие, случка или ситуация, но приемаше и готови материали. Така се създаваше едно широко жанрово разнообразие, в което присъстваха епиграмата, хумористичният разказ, фейлетонът, памфлетът, шаржът, карикатурата. Илюстративните материали Борсуков подписваше с авторов екслибрис – *Бор* или *П.Етьр*. Проблемите, които дискутиреше с характерните специфични похвати и оформителски средства страницата за хумор и сатира „Стрела“, включваха най-болели обществени въпроси – социални, битови, спортни, с културен характер. Работата му се гледеше в онези години под лупа – всяка критика, особено онази, с похватите на смеха и остроумието, тревожеше системата, цензорите сигнализираха за най-малкото прекриване на тънката невидима граница, от която започва критиката към социализма и общественения строй.

Но заедно с честите укори и привикването „на килима“ Бора е забелязан и от гилдията. Неговата страница „Стрела“ многократно е отличавана и се превръща в едно от най-сполучливите издания на родната периодика. Борсуков дава илюстрационни материали за всички страници на вестника и карикатурите му звучат злободневно, актуално, радват обикновените хора, а тиражът на вестника расте. П. Борсуков сътрудничи и на централния печат, най-вече на в. „Стършел“, дори му предлагат да стане завеждащ на отдел в големия тогава централен вестник, обещават му екстри в битов план, висока заплата. Бора обаче отказва, непокорният му дух е свързан със старата столица, творчеството му тук придобива своите реални и значими измерения, отпук той може да покаже и авторовата си значимост на великолепен карикатурист, и гражданската си съвест. Та чак до днес, преминал през превратностите на демократичните промени, на материалната и духовна оскъдица, на недомислията и фалшивия патос, остава да сътрудничи на „Борба“ и карикатурите му, макар и по-рядко да се появяват, вече се печатат в повече цветове, като със своята актуалност, и с публичната си значимост продължават да служат на обществото и печатните медии.

Неотдавна пак срещнах Петър Борсуков, който сякаш на шега, с опитната си ръка, щрихира с думите на карикатурист времето, в което се създаваше хумористичната страница на някогашния великотърновски окръжен вестник:

Корица и авантитул с илюстрации-карикатури от Петър Борсуков в книгата „Еленски балканджии-шегаджии“ (2001).

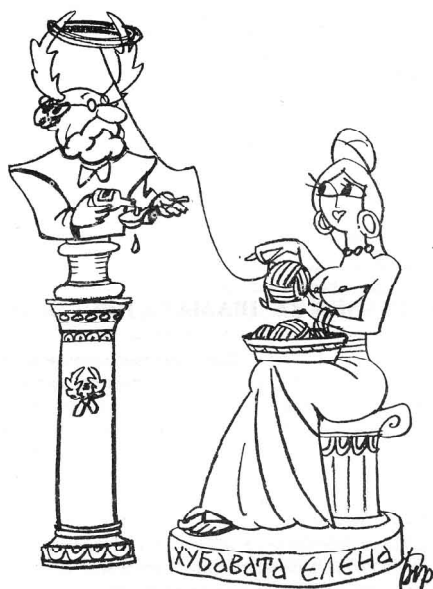

– От 1958 г. неизменно съм в „Борба“. Бях член на редколегията и завеждащ сатиричната страница „Стрела“ до към края на 1987 г., когато станаха трансформациите и „Борба“ се превърна от окръжен в общински вестник. През тия години бях на специализация в Германската демократична република, в Дрезден, видях как се списват големите регионални вестници, почерпих опит, макар самият аз да имах достатъчно зад гърба си. Но никога не е късно човек да се поучи от един модел на периодично издание, излизащо пред огромна читателска аудитория, разполагащо със завидни мощности за печат. Ще напомня и още нещо – в тези години националният двуседмичник „Стършел“ се правеше от 50-60 човека редакционен екип. В моята хумористична редакция имаше само едно лице – моя милост, който беше и за завеждащ редакция, и за изпълнител на макета, и за карикатурист; е, разбира се, имах и няколко доста добри сътрудници, на които ви-

наги можех да разчитам. Работата в отдела бе много трудоемка и дори рискована, тъй като бяхме под зоркото око на цензурата, та се налагаше да използваме езоповски език и в текстовете, и в илюстрациите. Страницата се следеше под лупа. Цензурата не спеше, ослушваше се кого и как критикуваме. Е, имаше и мигове на благодарност – получих за дейността си един от най-високите отличия – орден „Кирил и Методий“ първа степен, както и наградата на Съюза на Българските журналисти „Златното перо“, в която се изтъкваха приносите ми „за неговите карикатури, фейлетони и хумористични материали с ярко изразени граждански позиции“. Хумористичните страници „КОШ“, а сетне „Царевиц“ започнах да правя около 1988 г., та чак до наши дни. Това бяха новите имена на страницата за хумор и сатира, които доразвиха идеите и традициите на „Стрела“. Продължиха да ми сътрудничат съмишленици от цялата страна – Денчо Владимиров от Па-

ЕЛЕННАДА

СЕМЕЙНИ ДЕБАТИ
(СРЕД МУЗЕЙНИТЕ ЕКСПОНАТИ)

Хубавата Елена: – И да знаеш, скъпи, че ще се разведем по твоя вина и причина, че ти няма долната половина!...

ЕЛЕННАДА

Ако всеки, гдето се вика, преди да се хване за лидерство и политика, дойдеше тук, още малко да му се долее, нямаше народът да му се смее...

Карикатури на Петър Борсуков в книгата на Христо Медникаров „Еленски балканджии-шегаджии“
(Елена: Фабер – В. Търново, 2001, с. 51 и 103).

Пародийна карикатура от Петър Борсуков във великотърновския вестник „Борба“, № 103 от 2 юни 2008 г., с. 3, горе вдясно на наборната страница

Заглавен комплекс на с. 4 за хумор и сатира „Царевиц“ в юбилейния брой 33, 20-22 март 1993 г. на регионалния вестник „Борба“ – В. Търново

зарджик, Ваньо Тодоров от Русе, Любен Христов – в Плевен, Марин Крушев – той беше и кореспондент на националния сатиричен седмичник „Стършел“... Така неусетно създадохме образа на Велико Търново като истинското място на хумора и сатирата. Помня как проф. Михаил Арнаудов преди време в органа на СБЖ в. „Поглед“ бе написал, че Велико Търново трябва да е истинската столица на хумора, защото там са оригиналните, автентичните шегаджии и зевзеци, а габровските хумористични истории са измислени. И в страницата „Царевиц“ на в. „Борба“ неслучайно отбелязах, че „на 45 км от Търново бе открит Фестивалът на хумора“. Да, ние трябва да имаме това законно самочувствие. Истински бисери на хумора са историите с търновските зевзеци. Тук са историите за Марко Тотев, за Посран Цоньо, за Мара Михалска и колко още... Ето какви оптимисти са търновци – Посран Цоньо рекъл не къде да е, а на смъртния си одър: „Кон пърди – вятър вее!“. С други думи – всичко на този свят е вятър, лъжовна работа, животът минава и си отива...

През тези години наред с работата по издаването на страницата за хумор и сатира в „Борба“ Петър Борсуков ръководи дейността на сатиричния театър „Надежда“ към едноименното читалище във Велико Търново – най-старото в града, а тук на помощ му е великолепният диригент на театралния оркестър и впоследствие

Заглавен комплекс на страница за хумор и сатира и куриози „КОШ“ на регионалния вестник „Борба“, № 15, 8 март 1991 г., с. 4. В долния край на страницата – карикатури

от Петър Борсуков – В. Търново

директор на тогавашното окръжно Бюро „Естрада“ Цветан Цветков – музикант с опит, прекрасен аранжор, пианист и съмишленик на Бора. П. Борсуков ръководи работата и на великотърновския кино клуб „Стрела“, където пише сценариите за 28 сатирични филма, а те обикалят страната, прожектирани са с успех и в чужбина. И все пак всичко се върти около сатиричната страница на окръжния вестник. Заедно с изграждащите се основи на късометражното сатиричното кино, наред със сатиричния театър П. Борсуков и неговите съмишленици създават своеобразна школа, и така на професионални форуми на гилдията се събират водещите сатирици на България, обменя се опит и сетне, по примера на „Стрела“, поемат и в други окръжни градове като Русе, Плевен и Пазарджик, формира се своеобразна издателска традиция, която има своето реално отражение в регионалния печат.

В началото на 90-те години „Кош“ излиза в общата композиция на вече регионалния вестник „Борба“ на последната страница четвърта, обхващайки широк спектър от битови и социални теми, акцентирайки върху общочовешки недъзи през острото перо на сатирика. Самата глава на страницата е интересна комбинация между шрифтове и графичен материал, интерпретирани по находчив начин от оформителя-карикурист. В съседство с нея излиза рубриката „Вицът на деня“ а страницата и някои графични акценти се печатат във виолетов цвят – символа на старата столица. „Весел Царевиц“ също е сред находчивите хрумвания на та-

лантливия великотърновски карикатурист. Авторските материали излизат под колоритни псевдоними – П. Етьр, Летописец Натанаил, Машинописец Храбър, като в тях са застъпени кратките сатирични жанрове – фейлетон, епиграма, пародия, виц, както и интерпретации на кратки хумористични разкази, шеги от репертоара на великотърновски зевзеци, хумористични реплики и т.н. Най-блестящи обаче са неповторимите карикатури на самия Петър Борсуков, който е автор на изразителни сатирични рисунки, шаржове и хумористични акценти, а те правят страницата раздвижена, интересна, актуална. Смехът сякаш блика от страницата, хуморът не е черноглед, а здравословен, като че ли авторът се надсмива с блага усмивка над хорските недостатъци. Понякога излиза в общо фолио на две съседни страници, както е например в брой 33 на „Борба“ от 22–23 март 1993 г., отбелязващ по оригинален начин празника на Велико Търново. Сред многото находчиви попадения на редакцията е споменатото фолио, което излиза пак на четвърта страница, но е завъртяно вертикално тъй, че при съването на вестника и неговото разгръщане вместо традиционната страница на А2 формат читателят вижда две съседни страници на формат А3, без бяло поле на наборните страници между тях, при това отпечатана с традиционния допълнителен цвят – виолетовия, с изобилие от карикатури и графични орнаменти, шеги, вицове, закачки, една истинска забавна история за старо и ново Велико Търново, предадена в графичен и орнаментален вид.

Припомням си за още десетки подобни творчески находки на карикатуриста и графичния дизайнер Петър Борсуков – макар да не работеше в онези години с модерните и доста улесняващи днес живота на уредника и отговорния секретар оформителски програми, Бора си бе истински дизайнер на вестника или на книгата – да си припомним оригиналните му илюстрации към издадена през 90-те години от редакцията на „Борба“ впечатляваща книга за Тодор Живков и неговото време, с което пък бе дадено началото и на великотърновското издателство „Слово“, и по-сетне забавната книга на Христо Медникаров „Еленски балканджии „шегаджии“ – и тук почеркът на Бора като карикатурист бе в стихията си, а книгите претърпяха хиляден тираж.

Днес, помъдрял и насбрал десетилетен опит, Петър Борсуков продължава да работи, да публикува своите карикатури в областния всекидневник „Борба“ – едно

издание с променена визия и модерна графика. Карикатурите му вече са многоцветни, текстовете към тях савсе тъй находчиви, дори някои от тях са в пряка реч, под формата на сатирични стихове, като по един сполучлив допълват илюстративния материал. И сега на карикатуриста от старата столица някак повече му са присърце общественозначимите теми, предпочита вертикалната правоъгълна форма на карикатурата в периодичното издание в два и повече цвята, някои от съпътстващите карикатурни текстове и самите образи са в цвят плюс основния черен цвят, внасяйки допълнителен нюанс. Самите карикатури на Бора, били те на първа или на вътрешна страница, отварят изданието, хармонизират с останалите графични елементи и обогатяват вестникарската страница.

В момента Петър Борсуков привършва работата си по нов творчески проект – книгата „Сто лица от старата столица“. Предвижда тя да бъде луксозно издание. Ще съдържа сто образа, рисувани от автора и печатани в „Борба“ – част от тях в „Стрела“, други в „ЦареВиц“ и по страниците на вестника. В собствена сграда на великотърновската улица „Гурко“ изгражда *частна сатирична галерия „ЦареВиц“*, която е пред завършване, събрани са и основните експонати; има и вдъхновението да направи вестник за хумор и сатира „ЦареВиц“, която да се предлага на посетителите в галерията. Дори в по-далечните му планове пак в тази връзка влиза изграждането на *Малък градски театър зад чешмата на улица „Гурко“* – също отглас от дейността му на журналист, карикатурист, творец на словото и образа. Навярно заради всички тези приноси Петър Борсуков е носител на първата голяма награда „Велико Търново“. И след толкова години все тъй неуморно продължава да работи – всеотдаен, изпълнен с енергия и амбиция да направи своя град по-отворен, по-атрактивен, една истинска обител за духовността и културата, един светилник за сатиричното изкуство. И напомнящ за многообразието на издателската ни традиция.

Мисля, че цялостното творчество на карикатуриста Петър Борсуков е пример за нашите млади журналисти, издатели, хора на печатната комуникация, които сега навлизат в професията. А и за онези, които пропускат една сочна и свежа багра в собственото си издание – магията на карикатурата и сатиричните жанрове, чийто безспорен доайен у нас си остава Бора.

